

"מחר יעשה ה' הדבר הזה בארץ"

בחסד ה' משתלשלת גזירה רעה מעולם לעולם כדי שיספיק האדם לעשות תשובה טרם שתד בארץ

שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורותי... ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר וַיִּחַזַק ה' את לב פרעה אלא וַיִּחַזַק לב פרעה".

נמצינו למדים מזה יסוד גדול, כי בחמש המכות הראשונות נתן הקב"ה בחירה לפרעה שיוציא את ישראל מרצונו הטוב, אלא שאחרי שהכביד את לבו בכל חמש המכות, הוסיף לו הקב"ה כהנה עוד חמש מכות שבהן לא היתה לו בחירה, כי הקב"ה הכביד את לבו כדי להביא עליו המכות.

מעתה יאירו עינינו להבין הטעם שהזכיר הקב"ה דוקא אצל המכה החמישית מכת דבר את שני הצירופים של רחמים ודין: "הנה יד ה' הויה במקנך", כי רצה הקב"ה לרמוז בכך לפרעה, כי במכה זו מכת דבר הבחירה בידו להוציא את ישראל מרצונו הטוב, ואז יתנהג עמו בצירוף הישר של השם שהוא מדת הרחמים, ואם יכביד את לבו גם במכה זו שלא להוציא את ישראל, כי אז יתנהג עמו הקב"ה בצירוף של הוי"ה שהוא מדת הדין, להענישו בחמש המכות האחרונות שלא תהיה לו שום בחירה.

מדוע המתין הקב"ה לשלוח המכה רק למחר

כדרכה של תורה הנדרשת בשבעים פנים, רחש לבי דבר טוב לבאר מהלך חדש על מה שפתח הקב"ה את האזהרה במכת דבר, שהיא המכה האחרונה מחמש המכות שלפרעה היתה בחירה באומרו: "הנה יד ה' הויה במקנך", אשר כפי שפירש רש"י "הויה" הוא לשון הווה, אבל למעשה קבע הקב"ה את הזמן רק למחר: "וישם ה' מועד לאמר מחר יעשה ה' הדבר הזה בארץ".

נקדים יסוד נפלא שלמדנו ממשנתו הטהורה של ה"ערבי נחל" (פרשת בראשית), שמבאר הענין שצריך

שני צירופים זה אצל זה: "הנה יד ה' הויה במקנך", תחילה נזכר השם כסדרו יקו"ק וסמוך לו הוי"ה שהוא שלא כסדרו.

וזהו פירוש הכתוב: "הנה יד ה' הויה במקנך", שמצד אחד המשיך הקב"ה רחמים על ישראל מהצירוף של השם כסדרו, ומצד שני המשיך הדין על המצרים מהצירוף של השם הוי"ה שלא כסדרו. וזהו שכתוב אחר כך: "והפלה יקו"ק בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מכל לבני ישראל דבר", כי הצירוף של השם כסדרו שהוא רחמים הפלה את מקנה ישראל שלא ימות אפילו אחד מהם.

הנה כי כן מבואר היטב מה שפתח הקב"ה את אזהרתו באומרו: "הנה יד ה' הויה במקנך", כי רצה הקב"ה לרמוז בכך שאם ימאן פרעה להוציא את ישראל ממצרים, כי אז ימשיך את שני הצירופים של רחמים לישראל בשם יקו"ק ודין למצרים בשם הוי"ה, ואחר כך קבע הקב"ה את המועד שיפעיל את שני הצירופים מחר.

רעיון זה מבואר גם ב"פנים יפות" שמוסיף לבאר הטעם שבחר הקב"ה את הצירוף של דין דוקא באותיות הוי"ה, כי מבואר בתיקוני זוהר (הקדמה ט): שלפי סדר החדשים צירוף זה הוא כנגד החודש החמישי חודש אב, הנה כי כן מאחר שמכת דבר היא המכה החמישית, לכן רמוז בה הצירוף החמישי של חודש אב שהוא הוי"ה.

ויש להוסיף תבלין לבאר הטעם שרמז הכתוב שני הצירופים של רחמים לישראל ודין למצרים דוקא במכת דבר, על פי מה שהקדים הקב"ה להבטיח למשה (שם ט-א): "ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אותותי ואת מופתי בארץ מצרים". ופירש רש"י: "מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים לתת לב

בפרשתנו פרשת וארא דבר בעתו מה טוב להתבונן במה שהזהיר הקב"ה את פרעה במכת דבר (שמות ט-א): "הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה בסוסים בחמורים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד, והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מכל לבני ישראל דבר. וישם ה' מועד לאמר מחר יעשה ה' הדבר הזה בארץ, ויעש ה' את הדבר הזה ממחרת וימות כל מקנה מצרים וממקנה בני ישראל לא מת אחד".

והנה רש"י מפרש: "הנה יד ה' הויה, לשון הוה, כי כן יאמר בלשון נקבה, על שעבר היתה, ועל העתיד תהיה, ועל העומד הויה, כמו עושה, רוצה, רועה". וצריך ביאור מאחר שנאמר אחר כך: "וישם ה' מועד לאמר מחר יעשה ה' הדבר הזה בארץ", מדוע הקדים הקב"ה לומר: "הנה יד ה' הויה במקנך" בלשון הוה, אשר מזה משמע שהגזירה היא מיד, הויה לו לומר בלשון עתיד: "הנה יד ה' תהיה במקנך", דהיינו למחר.

שני הצירופים בפסוק "הנה יד ה' הויה"

פתח דברינו יאיר ליישב ענין זה בדרך רמז, על פי מה שביאר האלשיך הקדוש הטעם שהזכיר הכתוב לשון "יד ה'" דוקא במכת דבר: "הנה יד ה' הויה במקנך", ולא מצינו כן בשאר המכות: "כי הנה בכנים בלבד אמרו לו חכמיו (שם ח-ט) אצבע אלקים היא, אמרו לו עתה הוא יתברך, הנה יד ה' הויה, כי בזאת שתהיה מכה חמישית, נשלמו חמש אצבעות ונהיתה יד שלמה".

והנה מה שהוסיף האלשיך לבאר פסוקים אלו כמין חומר, על פי הידוע שישנם י"ב צירופים של השם הוי"ה כנגד י"ב חדשי השנה, וכאשר הצירוף של השם הוי"ה הוא ביושר הרי זה מורה על מדת הרחמים, וכאשר הצירוף אינו ביושר הרי הוא היפך הרחמים שהוא דין, וכאן בפסוק זה נזכרו

**אלשיך הקדוש: "הנה יד ה' הויה במקנך",
רמז הקב"ה על הצירוף יקו"ק ביושר ועל הצירוף הוי"ה של דין**

**פנים יפות: מכת דבר המכה החמישית היא כנגד הצירוף
של החודש החמישי אב ששולט בו הצירוף הוי"ה**

**ישוב הסתירה: מאחר שקבע הקב"ה שמכת דבר תהיה מחר,
מדוע כתוב: "הנה יד ה' הויה במקנך" בלשון הויה**

**ערבי נחל: גזירה של רחמים נעשית מיד ואילו גזירה של דין
משתלשלת מעולם לעולם עד שמגיעת לעולם הזה**

להוסיף תוספת שבת מיום שישי על שבת קודש, על פי המבואר בזוהר הקדוש וספרי המקובלים שהקב"ה ברא הרבה עולמות המשתלשלים מלמעלה למטה עד שברא את העולם הזה, וככל שהעולם הוא יותר עליון כך הוא יותר רוחני, וככל שהעולם משתלשל יותר למטה כן הוא יותר גשמי, עד העולם הזה שבני אדם חיים בתוכו, שהוא העולם התחתון ביותר והגשמי ביותר.

והנה כל הבריאה כולה וכל מה שיש בה נבראו נוצרו ונעשו על ידי דיבורו של הקב"ה, כמו שכתוב (תהלים לג-ו): "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם". וכן כל הדברים הטובים והרעים שברא הקב"ה בעולמו במדת הרחמים ובמדת הדין, נוצרו בעולם על ידי דיבורו של הקב"ה. אלא שיש הבדל גדול בין הדברים הטובים שברא הקב"ה במדת הרחמים, שתיכף ומיד כשהוציא הקב"ה את הדיבור מפיו כביכול נבראה מציאות הטוב למטה בעולם הזה.

אבל לעומת זה כשברא הקב"ה את הדברים הרעים במדת הדין והגבורה, הן אמת שמיד כשהוציא הקב"ה את הדיבור מפיו נברא מציאות הדין בגבהי מרומים, אולם פעולה זו של דין אינה יורדת למטה מיד כמו הפעולה של הרחמים, אלא צריך המשך זמן שישתלשל מעולם העליון לעולם יותר נמוך ממנו, וכך מעולם לעולם ירידה אחרי ירידה, עד שתגיע המציאות גם למעשה בעולם הזה.

הנה כי כן מאחר שהכתוב מעיד שהקב"ה ברא את העולם בששה ימים ושבת ביום השביעי שלא נעשה בו שום מלאכה, אם כן בהכרח שהקדים לשבות לפני השבת שלא לברוא שום דבר שהוא מצד הדין והגבורה, שהרי אם היה הקב"ה עושה מלאכתו עד כניסת השבת, מאחר שיש המשך זמן מדיבורו של הקב"ה עד שהדבר יוצא לפועל למטה בעולם הזה, נמצא כי המלאכה נשלמה למטה בעולם הזה ביום השבת, לכן מטעם זה יש מצוה להקדים תוספת שבת לפני יום השבת, זכר למה שהפסיק הקב"ה לעשות מלאכתו זמן מה מלפני השבת, שזוהו ענין תוספת שבת אצל הקב"ה להוסיף מחול על הקודש, אלו תוכן דבריו הקדושים.

טעם לירידת גזירה בהדרגה מעולם לעולם עד שמגיעת למטה

חשבתי דרכי לבאר על מה עשה ה' ככה, שכל גזירה שהיא מצד הרחמים מתבצעת מיד בארץ אחרי דיבורו של הקב"ה, ואילו גזירה שהיא מצד

מדת הדין אינה מתבצעת מיד אחרי דיבורו של הקב"ה, רק בדרך השתלשלות מעולם לעולם עד שמגיעת לעולם הזה, שדבר זה הוא מחסדי ה', כדי לתת זמן לחוטא שישוב מדרכו הרעה, ועל ידי זה תתבטל הגזירה הרעה ולא תגיע לעולם הזה.

ויש לבאר ענין זה ביתר שאת על פי מה שמבואר בגמרא (מגילה ג.) הטעם שלפעמים נופל על בני אדם פחד גדול, אף שלא ראו שום דבר שגרם לפחד: "אף על גב דאינהו לא חזו מזליהו חזו". פירוש, אף שהם עצמם לא ראו שום דבר, אבל המזל שלהם ראה ועל ידי זה הרגישו גם הם בכך למטה.

נמצא לפי זה כי כשנגזרה גזירה רעה על האדם, מאחר שהגזירה מתחילה להשתלשל מעולם לעולם כדי לרדת לעולם הזה, אף על פי שאין הדבר נודע עדיין נופל פחד על האדם, ועל ידי זה הוא יכול להתעורר בתשובה ולתקן את מעשיו, ולמנוע בכך שלא תרד הגזירה לעולם הזה אלא תתבטל עוד בהיותה למעלה, מה שאין כן כשהקב"ה רוצה להשפיע חסד לעולם אז נעשה הדבר תיכף ומיד כדי שלא יתעכב החסד על ידי עוונות התחתונים ח"ו.

מעתה יומתק ליישב הסתירה בפרשתנו בענין מכת דבר, כי מאחר שמכת דבר על המצרים היתה מצד מדת הדין והגבורה, נמצא שיש המשך זמן מעת אמירת הקב"ה עד שהגזירה משתלשלת מעולם לעולם ומגיעת לעולם הזה, לכן צוה הקב"ה לומר לפרעה שאם ימאן להוציא את ישראל ממצרים: "הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה", תיכף ומיד כבר נגזרה הגזירה בגבהי מרומים שיד ה' תהיה במקנך.

אלא שיש המשך זמן עד שהמכה משתלשלת מעולם לעולם ומגיעת לעולם הזה: "וישם ה' מועד

לאמר מחר יעשה ה' הדבר הזה בארץ", בארץ דייקא, כלומר שקבע הקב"ה הזמן בדיוק מתי יגיע דבר הזה בארץ בפועל, כדי שיהיה לפרעה זמן לעשות תשובה ולהוציא את ישראל ממצרים, והיה אם יוציא את ישראל ממצרים יפעיל הקב"ה את הצירוף של השם יקו"ק ביושר לרחם עליו ולבטל הגזירה, אבל אם לא יוציא את ישראל ישלוט בו הדין מהצירוף הוי"ה, שעל כך נאמר: "הנה יד יקו"ק הוי"ה בארץ".

ויש להוסיף פרפרת נאה על פי מה שמצינו בסידורי האריז"ל ומקור הדבר בתיקוני זוהר (הקדמה ט): כי הצירוף של חודש אב הוי"ה יוצא מראשי תיבות הפסוק (דברים כז-ט): "ה'סכת ו'שמע י'שאל היום". ויש לומר שרמז לנו הקב"ה כי אם נשמע לקולו של הקב"ה היום, נזכה למנוע את הגזירה למחר, לכן רמז הקב"ה צירוף זה במכת דבר באומרו "הנה יד ה' הויה במקנך", לרמז בכך לפרעה שילמד מישראל להסכית ולשמוע לציווי של הקב"ה היום, כדי למנוע שלא ירד הדבר מחר.

ככל שהעולם גבוה יותר כך הפגם הוא גדול יותר

והנני להעלות על שלחן מלכים מה שנראה לפי עניות דעתי רעיון יותר עמוק, בטעם הענין שגזירה רעה אינה מתבצעת מיד, רק יורדת ומשתלשלת מעולם לעולם עד שמגיעת לעולם הזה, על פי הקדמה נפלאה מהרה"ק רבי יעקב מנאראל זי"ע תלמיד החוזה מלובלין זי"ע, אשר דיבר בקדשו לפרש הפסוק (בראשית יח-ג): "ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד, ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה".

וכבר נתייגעו המפרשים לפרש הלשון: "ארדה נא ואראה", וכי הקב"ה צריך לרדת כדי לראות מעשי בני האדם, הלא מקרא מלא דיבר הכתוב

העולמות הרוחניים שעלו בתחילה להיברא במחשבת הקב"ה, אמנם נבראו במדת הדין מאחר שאין שם מקום לשליטת הרע ואין צורך בשיתוף מדת הרחמים, אך כאשר בא הקב"ה לברוא את העולם הזה הגשמי והחומרי: "וראה שאין העולם מתקיים", כי העולם הזה הגשמי והחומרי שנברא בדיבור אינו יכול להתקיים במדת הדין, "הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין". נמצא שאין כאן שום חזרה, אלא העולמות הרוחניים שעלו במחשבה תחילה נבראו באמת במדת הדין, ואילו העולם הזה הגשמי שאינו מתקיים במדת הדין נברא בשיתוף מדת הרחמים עם מדת הדין.

ככל שהעולם יותר גבוה כך מדקדקים שם יותר

על פי האמור מבאר ה"ערכי נחל" כל מיני חומרות שמצינו בדברי חכמינו ז"ל, שהעושה כן נחשב כאילו עשה עבירה חמורה, כמו למשל מאמר חכמינו ז"ל (סוטה ד:): "כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודת כוכבים". ולכאורה הלא ברור שאין זה ממש כאילו עובד עבודה זרה עד כדי כך שנחשב למומר לכל התורה כולה, אם כן מה ראו לומר על כך דברים כל כך חריפים שנחשב "כאילו עובד עבודה זרה".

אך ביאור הענין הוא כי מלכותא דרקייעא היא כעין מלכותא דארעא, וכמו אצל מלך בשר ודם אנו רואים שבמקום מרוחק מהיכל המלך אין מדקדקים כל כך על כל קוץ ותג של התנהגותם של בני המדינה, אולם ככל שמתקרבים יותר להיכל המלך מדקדקים יותר על התנהגותם, וכאשר נכנסים ממש להיכל המלך, שם צריך להיות נקיים מכל רבב כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק.

כן במלכותא דרקייעא, הן אמת שגם בעולם הזה נתן לנו הקב"ה תרי"ג מצוות דאורייתא ושבע מצוות דרבנן, אולם ישנם כמה ענינים שבעולם הזה הגשמי אינם נחשבים לחטא, אך ככל שמתקרבים יותר להקב"ה בעולמות העליונים הרוחניים מדקדקים שם עם האדם כחוט השערה, לכן אף שבעולם הזה גסות הרוח אינה ממש כעבודה זרה, ויכול לעשות עליה תשובה ביתר קלות מעבודה זרה ממש, אך אחרי פטירתו של אדם ככל שהאדם עולה לעולם יותר עליון ורוחני, הנה שם נחשבת הגאווה לעון גדול ממש כעבודה זרה, ויצטרך אז לתת דין וחשבון על שעבד עבודה זרה.

הקב"ה מוריד גזירה רעה מעולם לעולם כדי שיוכל האדם לתקן בתשובה לפני שהגזירה מגעת לארץ

רבי יעקב מנאראל: המנהג לעשות "יאר צייט" בכל שנה כי הנשמה עולה לעולם יותר עליון שמדקדקים שם גם על עבירות קלות

"ארדה נא ואראה הכצעקתה". הקב"ה יורד למטה לבחון אם המעשה נחשב לעון רק בעולמות העליונים או גם למטה

"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט". הקב"ה בוחן את הגזירה בכל עולם לראות אם האדם כבר תיקן בתשובה

רחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב (שם ב-ד) ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים". ותמהו המפרשים, איך יתכן לומר על הקב"ה המגיד מראשית דבר אחרית דבר, שמתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ורק אחרי שראה שאין העולם מתקיים חזר בו ושיתף מדת הרחמים למדת הדין.

וביאר ה"ערכי נחל" (פרשת בראשית) על פי מה שמצינו במעשה בראשית שברא הקב"ה את העולם בעשרה מאמרות, וכן כתוב: "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם". והנה כמו שעל ידי דיבורו של הקב"ה נברא העולם הזה הגשמי והחומרי, כן כביכול על ידי מחשבתו יתברך שמו שהיא הרבה יותר רוחנית מהדיבור, נבראו עולמות עליונים רוחניים שהם עולמות של המלאכים שרפים חיות ואופני הקודש, באופן שהעולמות העליונים הרוחניים נבראו על ידי מחשבתו יתברך שמו, ואילו העולם הזה הגשמי והחומרי נברא רק על ידי הדיבור שהוא יותר מוחשי מהמחשבה.

והנה בעולמות העליונים הרוחניים שנבראו במחשבתו יתברך שמו אין ליצר הרע שום שליטה, כי מגודל הקדושה הרוחנית ששורה שם אין מקום לרע לשלוט שם כלל, לכן ההנהגה של העולמות הללו היא במדת הדין בלי שיתוף מדת הרחמים, כי אין שם שום צורך במדת הרחמים מאחר שהעולמות הללו מתקיימים קיום גמור במדת הדין, והן הן עולם המלאכים והשרפים אשר אין בהם יצר הרע והקב"ה מנהיגם במדת הדין, אך העולם הזה החומרי והגשמי שנברא בדיבור יש בו מקום ליצר הרע וכוחות הרשע, לכן אינו יכול להתקיים במדת הדין לבד בלי שותפות של מדת הרחמים.

הנה כי כן זהו ביאור המאמר: "בתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין", כלומר אותם

(תהלים לג-יג): "משמים הביט ה' ראה את כל בני האדם, ממכון שבתו השגיח אל כל יושבי הארץ". אולם הביאור על כך כמו שהביא ב"אזור אליהו" (פרשת בהעלותך בד"ה ולקחו פר בן בקר) בשמו, הנה הדברים בלשון קדשו:

"שמעתי בשם הרב הקדוש מנאראל מוה"ר יעקב זלה"ה על פסוק ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו, צריך לפרש הלשון 'ארדה', ואמר הוא ז"ל הטעם, דהמנהג בכל העולם שעושי' יאר צייט' על פטירת אביו ואמו רחמנא לצלן, ואומרים שבכל שנה אדם נידון למעלה.

לכאורה קשה הא כיון שנידון בפעם ראשונה, למה נידון בכל שנה ושנה, ואמר הוא ז"ל, שכל שנה עולה הנשמה למדרגה יותר גדולה, לכן צריך לידון אותה מחדש, שיש עבירות שבעולם התחתון אינו נחשב לחטא אבל בעולם העליון נחשב לחטא, על דרך וסביביו נשערה מאד, לכן צריך בכל שנה ושנה להתפלל עבורו.

ואמר הוא ז"ל דזהו הפירוש בפסוק הנ"ל, זעקת סדום ועמורה כי רבה, רק שאפשר לומר שהחטא הנ"ל הוא רק בעולם העליון, אבל למטה אינו נחשב כלל לחטא, אם כן אין להענישם על זה בעולם הזה רק בעולם העליון, ולכן אמר הכתוב, ארדה נא ואראה, היינו שהקב"ה כביכול אמר לבית דין של מעלה, ארדה נא ואראה אם עשו כלה, היינו שאם אפילו בעולם העשיה נחשב לחטא אזי כלה".

העולמות העליונים נבראו במחשבה

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד להרחיב בביאור דבריו הקדושים, על פי מה שהביא רש"י מאמר חכמינו ז"ל על הפסוק (בראשית א-א): "בראשית ברא אלקים, ולא אמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת

בעולם יותר נמוך לא נחשב ענין זה לעון כלל, ואפילו אם גם בעולם שיותר נמוך נחשב ענין זה לעון, הרי יתכן שבעולם עוד יותר נמוך לא נחשב לעון כלל. לכן הגזירה רעה יורדת מעולם לעולם, ובכל עולם בפני עצמו יש משפט חדש לברר אם גם לפי ערך עולם זה נחשב מה שעשה לחטא ועון, וכך יורדת הגזירה רעה מעולם לעולם ולפני שיורדת לכל עולם יש משפט מחודש עד שמגיעת ח"ו לעולם הזה.

נפלא להבין בזה ביאור הפסוק (דברים לב-ד): **"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט א"ל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא"**, הפסוק משמיענו שלא כמלך בשר ודם שאם גוזר גזירה רעה על איזה איש מבני מדינתו, אז שלוחי המלך יוצאים ומבצעים את הגזירה תיכף ומיד, אבל אצל הקב"ה אף שגוזר גזירה על בן אדם אין הגזירה מתקיימת מיד: **"כי כל דרכיו משפט"**, לכל אורך הדרך שהגזירה יורדת מעולם לעולם, מתחדש משפטו של הקב"ה לברר אם גם לפי עולם ההוא הוא ראוי לעונש זה, **"א"ל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא"**.

יומתק ליישב בזה מה שהזכיר הכתוב שם א"ל - **"כי כל דרכיו משפט א"ל אמונה ואין עול"**, והרי ידוע כי שם א"ל הוא מדת החסד כמו שכתוב (תהילים נב-ג): **"חסד א"ל כל היום"**, ואילו **"משפט"** הוא דין כמו שכתוב (משלי כט-ד): **"מלך במשפט יעמיד ארץ"**, אם כן אין אמר: **"כי כל דרכיו משפט א"ל אמונה"**. אך לפי האמור מיושב, כי עצם הדבר **"כי כל דרכיו משפט"**, שבכל עולם דן הקב"ה מחדש אם ראוי שהגזירה תרד לשם, אין לך חסד גדול מזה שהקב"ה מאריך אף שיוכל האדם לתקן בתשובה.

וזוהו גם כן פירוש הכתוב (תהילים קג-ז): **"וחסד ה' מעולם ועד עולם"**, כלומר אפילו כשנגזרה גזירה רעה יש בזה חסד ה' מעולם ועד עולם, כי בכל עולם יש משפט מחדש. וכן (תהילים צ-ב): **"ומעולם ועד עולם אתה א"ל"**, שהקב"ה עושה חסד שהוא מחדש את המשפט בין עולם לעולם, והטעם הוא כדי שעל ידי זה: **"תשוב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם"**, שישוב בתשובה ויבטל הגזירה רעה.

בשנה מעולם לעולם יותר עליון, כשיגיע לעולם ההוא שהצדיק כבר נמצא שם עוד בהיותו בעולם הזה, גם הוא יצטרך לתת דין וחשבון על כל הדברים הקטנים שנחשבים שם לעון גדול. נמצא כי אין הצדיק מפסיד כלל ממה שהקב"ה מדקדק עמו בעולם הזה כחוט השערה, שהרי גם האדם הפשוט יצטרך לעבור עונש זה, כשיגיע אחרי פטירתו לעולם ההוא שהצדיק כבר נמצא בו בעודו בחיים.

מענה נבין להפליא דברי הרה"ק רבי יעקב מנאראל זי"ע בביאור הכתוב: **"ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד"**, אך הרי יתכן שרק בעולמות העליונים שם נחשב מה שעשו אנשי סדום ועמורה לחטא כבד מאד, ואם כן אין ראוי שיעניש אותם הקב"ה בעולם הזה, כי אם אחרי מיתתם כשיגיעו לעולם העליון ההוא ששם זה נחשב לעון חמור.

לכן אמר הקב"ה **"ארדה נא"**, כביכול ארדה נא לבחון את מעשיהם בעולם הגשמי והחומרי, **"ואראה הכזעקתה הבאה אלי עשו"**, שגם בעולם הזה זה נחשב לעון חמור, כי אז **"כלה" אכלה אותם בעולם הזה, "ואם לא"**, שבעולם הזה אין זה נחשב לעון כי אם בעולם העליון, כי אז **"אדעה" לזכור עון זה להעניש אותם אחרי מיתתם, כשיעלו לעולם עליון רוחני ולא אעניש אותם בעולם הזה.**

על פי האמור יומתק לפרש מה שכתוב בדור המבול (בראשית ו-ה): **"וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ"**, כלומר שלא רק בעולמות עליונים נחשבו מעשיהם של דור המבול לעון, אלא שכבר הגיעה רעת האדם **"בארץ"** גם בעולם הגשמי הזה, ואם כן מגיע להם עונש גם בעולם הזה, לכן **"ויאמר ה' אמחה את האדם אשר בראתי"**.

"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט" בדרך זו במסילה נעלה לבאר הטעם שגזירה רעה אינה יוצאת לפועל מיד, רק יורדת ומשתלשלת מעולם עליון לעולם יותר נמוך, וכך מעולם לעולם עד שמגיעת בפועל לעולם הגשמי הזה, כי מאחר שיתכן כי רק בעולם עליון שהוא רוחני ביותר נחשב מה שעשה אדם זה לעון, אבל

לפי זה מבאר ה"ערבי נחל" מה שמצינו בדברי חכמינו ז"ל בכמה מקומות בנוגע למעשה רע: **"מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו"**, הכוונה בזה כי אף שבעולם הגשמי הזה אין מעשה זה או מחשבה זו נחשבים לעון גדול, אבל **"מעלה עליו הכתוב"**, כאשר הקב"ה יעלה את נשמתו לעולם יותר עליון ורוחני, הנה שם נחשב כאילו עשה עון גדול בפועל ממש, וכן בכל מקום שהזכירו חז"ל **"כאילו"**, הכוונה שבעולם הזה אינו ממש עון גדול, אבל כשיעלה אחרי פטירתו לעולם יותר גבוה ורוחני שם נחשב דבר זה לעון גדול.

הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה

על פי האמור מאיר לנו ה"ערבי נחל" להבין מה שאמרו חז"ל בכמה מקומות שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, כמבואר בגמרא (יבמות קכא:): **"וסביביו נשערה מאד, מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה"**. ולכאורה יפלא הפלא ופלא, איך יתכן שאדם פשוט שאינו עובד את ה' כראוי אין הקב"ה מדקדק עמו כחוט השערה, ואילו הצדיק שעובד את הקב"ה למעלה מכוחו מדקדק עמו הקב"ה כחוט השערה, וכי מחמת שעובד את ה' במדרגה יותר גבוהה הוא צריך להפסיד.

אך ביאור הענין הוא, כי הצדיק בגודל קדושתו עוד בהיותו בעולם הזה כבר מגיע למדרגה כזו, שמצד נשמתו הוא כבר נמצא בעולם עליון רוחני גבוה מאד, אשר העולם ההוא מתנהג רק במדת הדין בבחינת: **"בתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין"**, לכן הקב"ה מדקדק עמו כחוט השערה, כי באותו עולם עליון נחשב גם דבר קטן לעון גדול, ועל ידי שהקב"ה מעניש אותו בעולם הזה יש לו כפרה, שאחרי פטירתו כשיגיע לאותו עולם עליון רוחני כבר תהיה לו כפרה.

אולם אדם פשוט שעדיין שקוע בעניני העולם הזה, אין הקב"ה מדקדק עמו כחוט השערה, מאחר שבעולם הזה אין מחשבה זו נחשבת לעון ממש, אבל ודאי שאחרי פטירתו כשהוא עולה מדי שנה

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com